

## Financiële relaties van IHC Caland met private banken en subsidieverlening aan het bedrijf door de overheid in het kader van de Oret/Miliev regeling

### 1. Banken en IHC Caland

IHC Caland is een internationaal opererende toeleverancier van groot materieel aan de offshore-industrie, de scheepvaart en de baggerindustrie. In 2001 werd een omzet gehaald van € 969 miljoen, waarover een winst werd geboekt van € 80,6 miljoen. Het bedrijf is gevestigd in Schiedam en staat genoteerd aan de Amsterdamse effectenbeurs.<sup>1</sup>

Sinds juli 1998 geniet het bedrijf vrij veel maatschappelijke belangstelling omdat toen een 15 jaar durend leasecontract voor een drijvend olie-opslag systeem (FSO) werd gesloten met een winningconsortium onder leiding van de Britse oliemaatschappij Premier. De FSO wordt sinds het midden van 2000 gebruikt bij de exploitatie van het Yetagun gasveld voor de kust van Birma. In november 1999 sloot IHC Caland ook nog een order voor de levering van een baggervaartuig aan Birma. Maatschappelijke organisaties, vakbonden en sommige aandeelhouders verwijten IHC Caland met deze activiteiten het dictatoriale régime in Birma te ondersteunen. Ook de Nederlandse regering heeft laten weten transacties gericht op handel met of investeringen in Birma waar mogelijk verder te ontmoedigen.<sup>2</sup>

#### • Financiële structuur

Aan het eind van het jaar 2000 vertegenwoordigden de totale activa van IHC Caland een waarde van € 1.329,4 miljoen. Deze activa werden gefinancierd door de volgende financiële stakeholders:<sup>3</sup>

• Aandeelhouders	€ 396,9 miljoen	29,9%
• Banken	€ 414,0 miljoen	31,1%
• Overige crediteuren	€ 518,6 miljoen	39,0%

Over deze verschillende groepen financiële stakeholders is de volgende informatie gevonden:

#### • Aandeelhouders

- IHC Caland staat sinds 1965 genoteerd aan de beurs van Amsterdam.<sup>4</sup>
- In juni 1996 werden door IHC Caland 2,4 miljoen nieuwe aandelen uitgegeven, waarmee € 90,8 miljoen aan het eigen vermogen werd toegevoegd. De emissie werd verzorgd door **Merrill Lynch** (Verenigde Staten), **ABN AMRO Bank** (Nederland) en **Kempen & Co.** (Nederland).<sup>5</sup>
- Mede naar aanleiding van de omstreden werkzaamheden van IHC Caland in Birma, hebben enkele grote Nederlandse aandeelhouders van IHC Caland in 2000 hun aandelen verkocht: **ABN AMRO Bank**, **ING Bank** en **ABP**.<sup>6</sup>
- In oktober 2001 werden door IHC Caland 2,4 miljoen nieuwe aandelen uitgegeven, waarmee € 116 miljoen aan het eigen vermogen werd toegevoegd. De emissie werd geleid door **ABN AMRO Rothschild** (Nederland/Groot-Brittannië). Verder namen **Kempen & Co.** (Nederland, onderdeel van **Dexia** - België) en **Rabobank** (Nederland) deel in het syndicaat.<sup>7</sup>

- De aandelen van IHC Caland zijn nu voor 88 procent in buitenlandse handen, met name bij institutionele beleggers in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. De belangrijkste aandeelhouders van IHC Caland zijn: <sup>8</sup>

• <b>College Retirement Equities Fund</b>	Verenigde Staten	4,73%
• <b>General Electric Company</b>	Verenigde Staten	5,87%

- **Banken**

- Huisbankier van IHC Caland is **ABN AMRO Bank** (Nederland).<sup>9</sup>
- Voorzitter van de raad van commissarissen van IHC Caland is H. Langman, voormalig lid van de raad van bestuur van **ABN AMRO Bank** (Nederland) en voormalig minister van Economische Zaken.  
Lid van de raad van commissarissen is A.G. Jacobs, ex-voorzitter van de Raad van Bestuur van de **ING Groep** (Nederland).<sup>10</sup>
- In maart 1997 ondertekende IHC Caland een lopend krediet-overeenkomst met een looptijd van zeven jaar en een maximale omvang van US\$ 250 miljoen (€212,1 miljoen) met een bankensyndicaat onder leiding van **ABN AMRO Bank** (Nederland) en **ING Barings** (Nederland). De volgende banken participeerden in het syndicaat:

• <b>ABN AMRO Bank</b>	Nederland	€33,9 miljoen
• <b>Banque Nationale de Paris</b>	Frankrijk	€21,2 miljoen
• <b>Bayerische Landesbank</b>	Duitsland	€21,2 miljoen
• <b>Commerzbank</b>	Duitsland	€21,2 miljoen
• <b>Dai-Ichi Kangyo Bank</b>	Japan	€21,2 miljoen
• <b>Fuji Bank</b>	Japan	€10,6 miljoen
• <b>ING Barings</b>	Nederland	€33,9 miljoen
• <b>Kredietbank</b>	België	€10,6 miljoen
• <b>Sakura Bank</b>	Japan	€21,2 miljoen
• <b>Sumitomo Bank</b>	Japan	€6,4 miljoen
• <b>UBS</b>	Zwitserland	€10,6 miljoen

Hoogstwaarschijnlijk staat dit krediet nog gedeeltelijk uit.<sup>11</sup>

- In december 1997 ondertekende IHC Caland een lopend krediet-overeenkomst met een maximale omvang van US\$ 80 miljoen (€67,9 miljoen) met een bankensyndicaat onder leiding van **MeesPierson** (Nederland). Daarnaast participeerden **SNS Bank** (Nederland) en **Generale Bank** (België) in het syndicaat. Deze drie banken zijn inmiddels samengevoegd tot **Fortis Bank** (Nederland/België). Hoogstwaarschijnlijk staat dit krediet nog gedeeltelijk uit.<sup>12</sup>
- In april 1999 ondertekende IHC Caland een overeenkomst voor een lening van US\$ 30 miljoen (€28,1 miljoen) met een looptijd van 8 jaar voor de financiering van een drijvende olie-opslagtank (FSO). De lening werd verstrekt door een bankensyndicaat onder leiding van **ABN AMRO Bank** (Nederland), waarin verder **ING Bank** (Nederland) en **Rabobank** (Nederland) participeerden. Mogelijk wordt deze FSO gebruikt bij het Sakhalin-project van Shell in Rusland. Hoogstwaarschijnlijk staat deze lening nog gedeeltelijk uit.<sup>13</sup>

- In september 1999 ondertekende een joint-venture van IHC Caland en de Angolese staatsoliemaatschappij Sonangol een overeenkomst voor een lening van US\$ 134 miljoen (€ 129,3 miljoen) met een looptijd van vijf jaar voor de financiering van een drijvende olie-opslagtank (FSO). De FSO wordt gebruikt bij het Kuito-project van Chevron in Angola.

De lening werd verstrekt door een bankensyndicaat onder leiding van **MeesPierson** (Nederland, nu onderdeel van **Fortis Bank** - Nederland). De volgende banken participeerden in het syndicaat:

• <b>Bank of Scotland</b>	Groot-Brittannië	€ 11,6 miljoen
• <b>Bank of Tokyo-Mitsubishi</b>	Japan	€ 19,3 miljoen
• <b>Banque Artesia</b>	België	€ 11,6 miljoen
• <b>ING Bank</b>	Nederland	€ 19,3 miljoen
• <b>MeesPierson</b> (nu: <b>Fortis Bank</b> )	Nederland/België	€ 24,1 miljoen
• <b>Nationale Investeringsbank</b> (nu: <b>NIB Capital</b> )	Nederland	€ 15,9 miljoen
• <b>Nederlandse Scheepshypotheekbank</b>	Nederland	€ 11,6 miljoen
• <b>Skandinaviska Enskilda Banken</b>	Zweden	€ 15,9 miljoen

Hoogstwaarschijnlijk staat deze lening nog gedeeltelijk uit.<sup>14</sup>

- In december 2000 ondertekende SBM Group (een offshore-dochter van IHC Caland) een overeenkomst voor een lening met een looptijd van zes jaar en een maximale omvang van US\$ 190 miljoen (€ 216,1 miljoen) met een bankensyndicaat onder leiding van **Fortis Bank** (Nederland) en **ING Barings** (Nederland). De volgende banken participeerden in het syndicaat:

• <b>Bank of Scotland</b>	Groot-Brittannië	€ 21,6 miljoen
• <b>Barclays Bank</b>	Groot-Brittannië	€ 21,6 miljoen
• <b>Bayerische Landesbank</b>	Duitsland	€ 15,9 miljoen
• <b>Commerzbank</b>	Duitsland	€ 21,6 miljoen
• <b>Deutsche Schiffsbank</b>	Duitsland	€ 15,9 miljoen
• <b>DG Bank</b>	Duitsland	€ 15,9 miljoen
• <b>Fortis Bank</b>	Nederland	€ 25,0 miljoen
• <b>ING Barings</b>	Nederland	€ 25,0 miljoen
• <b>NIB Capital Bank</b>	Nederland	€ 15,9 miljoen
• <b>Nederlandse Scheepshypotheekbank</b>	Nederland	€ 21,6 miljoen
• <b>Vereins- und Westbank</b>	Duitsland	€ 15,9 miljoen

Hoogstwaarschijnlijk staat dit krediet nog gedeeltelijk uit.<sup>15</sup>

- In december 2001 ondertekende IHC Caland een overeenkomst voor een lening van US\$ 200,0 miljoen (€ 222,0 miljoen) met een looptijd van vijfeneenhalf jaar voor de financiering van een drijvende olie-opslagtank (FPSO). De FPSO wordt gebruikt bij het Espadarte-project van Petrobras in Brazilië.

De lening werd verstrekt door een bankensyndicaat onder leiding van **ING Bank** (Nederland), **Fortis Bank** (Nederland) en **NIB Capital Bank** (Nederland). De volgende banken participeerden in het syndicaat:

• <b>Bank of Scotland</b>	Groot-Brittannië
• <b>Fortis Bank</b>	Nederland/België
• <b>ING Bank</b>	Nederland
• <b>Lloyds TSB bank</b>	Groot-Brittannië
• <b>Natexis Banque-BFCE</b>	Frankrijk

- |   |           |
|---|-----------|
| • <b>Nederlandse Scheepshypotheekbank</b> | Nederland |
| • <b>NIB Capital Bank</b>                 | Nederland |
| • <b>Rabobank</b>                         | Nederland |
| • <b>Scotiabank</b>                       | Canada    |
| • <b>Vereins- und Westbank</b>            | Duitsland |

Hoogstwaarschijnlijk staat deze lening nog gedeeltelijk uit.<sup>16</sup>

## 2. Analyse van de invloed van stakeholders

In deze paragraaf wordt geanalyseerd welke stakeholders een grote of redelijke invloed hebben op het bedrijfsbeleid van de grote Nederlandse baggerbedrijven en leveranciers van baggervaartuigen. We hanteren daarbij de volgende criteria:

- Een stakeholder heeft een **grote** invloed op een bedrijf als hij:
  - meer dan 10 procent van de activa van het bedrijf financiert, of
  - leider was van een syndicaat dat meer dan 10 procent van de activa van het bedrijf financiert, of
  - meer dan 10 procent van het aansprakelijk vermogen van het bedrijf financiert, of
  - de voorzitter van raad van commissarissen levert.
- Een stakeholder heeft een **redelijke** invloed op een bedrijf als hij:
  - tussen de 1 en 10 procent van de activa van het bedrijf financiert, of
  - leider was van een syndicaat dat tussen de 1 en 10 procent van de activa van het bedrijf financiert, of
  - tussen de 1 en 10 procent van de aandelen bezit, of
  - een van de commissarissen levert.

Uit de analyse blijken met name de volgende stakeholders een grote rol te spelen binnen de baggersector:

- **ABN AMRO Bank**

De grootste Nederlandse bank kan gezien worden als de spin in het baggerweb. De bank heeft een grote invloed op HBG en IHC Caland, en een redelijke invloed op Boskalis, Ballast Nedam, Van Oord en Damen Shipyards.

- **Fortis Bank**

De Nederlands-Belgische bankverzekeringsgroep Fortis heeft een grote invloed op IHC Caland en een redelijke invloed op HBG.

- **ING Groep**

Ook de grote Nederlandse bankverzekeringsgroep ING speelt een grote rol in de baggersector. De groep heeft een grote invloed op IHC Caland en een redelijke invloed op HBG, Ballast Nedam, en Damen Shipyards.

- **NIB Capital Bank**

NIB Capital Bank heeft een sterke invloed op Damen Shipyards en een redelijke invloed op IHC Caland. NIB Capital Bank is eigendom van de pensioenfondsen ABP en PGM.

### 3. Oret/Miliev-regeling

De Oret/Miliev-regeling is een export-subsidieprogramma van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken. Het ORET-programma ontstond in 1983 als een samenvoeging van programma's van Economische Zaken en van Ontwikkelingssamenwerking, ter ondersteuning van *Ontwikkelingsrelevante Export Transacties* door Nederlandse ondernemingen. Oorspronkelijk werden aan ontwikkelingslanden zachte leningen ter beschikking gesteld om die transacties te financieren. In 1991 kreeg het programma zijn huidige vorm, toen de financiering op leningbasis werd omgezet in een gedeeltelijke schenking van het transactiebedrag. Naast ORET werd in 1993 het MILIEV-programma (Milieu en Economische Verzelfstandiging) opgezet, ter bevordering van milieuprojecten. Dit programma kende hogere schenkingspercentages, maar was verder identiek aan ORET. Met ingang van 1998 zijn de programma's samengevoegd tot het Oret/Miliev-programma, dat niet langer aparte criteria voor milieuprojecten kent. Projecten die een positief effect (bedoelen te) hebben op het milieu worden als Miliev-projecten geregistreerd en de overige projecten als Oret-projecten. De criteria voor beide categorieën zijn echter gelijk.<sup>17</sup>

Doel van het programma is het bevorderen van de werkgelegenheid en van het bedrijfsleven in ontwikkelingslanden en het behoud van het milieu. Het Oret/Miliev-programma verlaagt voor het ontwikkelingsland de kosten van projecten die binnen de doelstellingen passen, door middel van een schenking ten behoeve van de aankoop in Nederland van kapitaalgoederen, diensten of werken.

Om in aanmerking te komen voor een Oret/Miliev-subsidie gelden onder meer de volgende voorwaarden:

- het project moet op commerciële voorwaarden niet haalbaar zijn;
- het project moet van betekenis zijn voor de werkgelegenheid en/of het milieu in het ontwikkelingsland;
- het aandeel van leveringen uit Nederland in de transactie bedraagt ten minste 60% van het transactiebedrag;
- de resultaten van het project moeten duurzaam zijn, gelet op de capaciteiten van de afnemer om het project in stand te houden;
- het voorgestelde project mag niet schadelijk zijn voor het milieu. Aanvragen voor grote infrastructurele projecten en voor projecten in milieugevoelige gebieden moeten dan ook een degelijke Milieu Effect Rapportage bevatten, waaruit blijkt dat geen nadelige milieueffecten optreden of dat de nadelige milieueffecten in verhouding tot de positieve milieueffecten beperkt van omvang zijn en afdoende kunnen worden bestreden.

Een schenking moet worden aangevraagd door de Nederlandse onderneming die zo'n project wil uitvoeren. De schenking wordt toegekend aan het ontwikkelingsland, maar de schenkingsovereenkomst bevat wel een bepaling waarmee het ontwikkelingsland de Nederlandse overheid machtigt uit de schenking rechtstreeks betalingen te doen aan de leverancier. De schenking lijkt dus op het eerste gezicht een subsidie aan het ontwikkelingsland; de Nederlandse leverancier krijgt niet meer dan de overeengekomen prijs. Maar uiteraard betekent het in het vooruitzicht kunnen stellen van een schenking ook een voordeel voor de leverancier.<sup>18</sup>

Begin jaren negentig had het programma een budget van € 45 miljoen per jaar, maar dat is geleidelijk toegenomen tot € 150 miljoen per jaar in de afgelopen vier jaar (waarvan ruim € 36 miljoen voor milieuprojecten). In 2002 is het budget echter verlaagd naar € 105 miljoen.<sup>19</sup>

De reden voor deze verlaging is dat exporttransacties naar de Minst Ontwikkelde Landen niet meer in aanmerking komen voor Oret/Miliev-subsidies. Dat is een gevolg van het besluit van de OESO in mei 2001 om de lidstaten aan te bevelen de hulp naar de Minst Ontwikkelde Landen (MOL) te ontbinden.<sup>20</sup>

Minister Herfkens van Ontwikkelingssamenwerking heeft daarop besloten om het jaarlijkse aandeel van de MOL in het Oret/Miliev-programma (naar schatting €45 miljoen) over te hevelen naar een apart fonds, het *MOL fonds*. Dit fonds wordt beheerd door de FMO en verleent financiering tegen aantrekkelijke voorwaarden aan buitenlandse investeringsprojecten op het gebied van transport, water, elektriciteit, telecom, gezondheidszorg en onderwijs in de MOL. Deze hulp is niet langer gebonden en bestaat ook niet meer uit subsidies.

Sinds de MOL uit het Oret/Miliev-programma zijn gehaald, geldt het programma voor de volgende landen: Armenië, Bolivia, Bosnië, China, Colombia, Cuba, Ecuador, Egypte, El Salvador, Filippijnen, Georgië, Ghana, Guatemala, India, Indonesië, Ivoorkust, Jordanië, Macedonië, Moldavië, Nicaragua, Nigeria, Palestijnse Gebieden, Peru, Sri Lanka, Thailand, Vietnam en Zimbabwe.

Daarnaast is er een lijst met landen waarvoor een aanvraag slechts mogelijk is als de aanvrager kan aantonen dat een buitenlandse onderneming met buitenlandse overheidssteun een concurrerende offerte wil doen (de passieve lijst).

De hoogte van de schenking bedraagt 35% van de transactiewaarde, of 25% van de transactiewaarde bij de aankoop van zeegaande schepen. (Tot het jaar 2000 lagen de maximale schenkingspercentages hoger: 50% voor Oret-projecten en 60% voor Miliev-projecten.) De transactie mag niet groter zijn dan €27,2 miljoen. Grotere transacties zijn alleen mogelijk indien de minister voor Ontwikkelingssamenwerking daarvoor toestemming geeft, in overleg met de minister van Economische Zaken.<sup>21</sup>

De uitvoering en administratie van de Oret/Miliev-subsidieregeling was tot voor kort in handen van het ministerie van Buitenlandse Zaken. In februari 2002 is de uitvoering van de regeling echter overgedragen aan de Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden, wat een onderdeel van de Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO) is. De FMO is voor 51% eigendom van de Nederlandse overheid. De overige aandelen zijn voor het grootste deel (42%) in handen van de belangrijkste Nederlandse banken, en verder van de twee grootste vakcentrales van Nederland en zo'n 120 bedrijven en particulieren.<sup>22</sup>

Tussen 1994 en begin 2002 is door het Oret/Miliev-programma €694 miljoen aan subsidies uitgekeerd. Daarvan was €141 miljoen (20,3%) bestemd voor baggerprojecten en leveranties van baggervaartuigen.<sup>23</sup>

Dit betrof de volgende projecten:

- Reparatie van een golfbreker bij Bizerte in Tunesië door Boskalis. De projectomvang was €7,1 miljoen, waarvan €2,7 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1994.<sup>24</sup>
- Leverantie van verschillende baggervaartuigen voor gebruik op het Dongtin meer in China door IHC Caland. De projectomvang was €4,6 miljoen, waarvan €1,9 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1994.<sup>25</sup>
- Leverantie van een baggervaartuig voor gebruik bij Haikou in zuidoost-China door IHC Caland. Doel van het project is het beschermen van het eiland Xinbu in de monding van de Nandu bij Haikou tegen overstromingen en afkalving. De projectomvang was €4,1 miljoen, waarvan €1,6 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1994.<sup>26</sup>

- Leverantie van een baggervaartuig voor gebruik bij Taihu in China door IHC Caland. De projectomvang was € 4,0 miljoen, waarvan € 1,6 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1994.<sup>27</sup>
- Baggeren van de toegang van de haven van Dar es Salaam in Tanzania door de HAM. De projectomvang was € 18,0 miljoen, waarvan € 10,8 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1995.<sup>28</sup>
- Aanleg van de haven van Kingston in Jamaica door Boskalis. De projectomvang was € 8,2 miljoen, waarvan € 3,4 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1995.<sup>29</sup>
- Leverantie van een zeewaardig baggervaartuig aan India door IHC Caland. De projectomvang was € 32,4 miljoen, waarvan € 12,8 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1995.<sup>30</sup>
- Sanering en landaanwinning voor 23.000 woningen in Lac Sud bij Tunis in Tunesië, door een consortium onder leiding van Van Oord en Deme (België). Het project liep van 1998 tot en met 2001, en had een omvang van US\$ 68 miljoen (€ 80 miljoen). Van dit bedrag werd € 40 miljoen gefinancierd door een lening van de Europese Investerings Bank en € 9,5 miljoen door een lening van de Belgische overheid. Door de Nederlandse overheid is in 1996 aan dit project een Oret/Miliev-subsidie van € 12,2 miljoen toegekend.<sup>31</sup>
- Leverantie van zes baggervaartuigen door IHC Caland voor gebruik op het Dongtin meer in China. Doel van het project is het vergroten van de wateropvangcapaciteit van het Dongtin meer in centraal China, om de regelmatige overstromingen van de Yangtze rivier te beperken. De projectomvang was € 15,8 miljoen, waarvan € 6,3 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1996.<sup>32</sup>
- Leverantie van een baggervaartuig aan Marokko door IHC Caland. De projectomvang was € 10,8 miljoen, waarvan € 4,3 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1996.<sup>33</sup>
- Baggeren van de Gorai rivier in Bangladesh door Boskalis, HAM, Van Oord en Dredging International (België) tussen 1998 en 2000. De projectomvang was € 27,2 miljoen, waarvan de helft (€ 13,6 miljoen) afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1997. Ook de Belgische overheid subsidieerde het project.<sup>34</sup>
- Baggeren van de toegang tot de haven van Cartagena in Colombia door Boskalis. De projectomvang was € 21,3 miljoen, waarvan € 9,6 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1997.<sup>35</sup>
- Leverantie van twee baggervaartuigen door IHC Caland voor gebruik voor de kustbescherming van het eiland Hainan in zuid-China. De projectomvang was € 15,2 miljoen, waarvan € 6,8 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 1998.<sup>36</sup>
- Aanleg van een haven in de Gazastrook in Palestijns Gebied door Ballast Nedam en het Franse bedrijf Spie Batignoles. De aanleg startte in april 2000, maar sinds oktober 2000 liggen de werkzaamheden stil vanwege de politieke situatie in Israël. In september 2001 vernielde het Israëlische leger bovendien het bouwterrein. In december 2001 werd besloten tot ontbinding van het contract.

Het project had een omvang van €68 miljoen. Daarvan was €22,8 miljoen afkomstig van een Oret-Miliev-subsidie. Daarnaast heeft de Nederlandse overheid €4,5 miljoen gestoken in haalbaarheidsstudies, milieu-effectrapportage, trainingen, et cetera. Ook de Europese Investeringsbank en de Franse overheid hebben het project medegefinancierd. De NCM verzekerde het exportkrediet.<sup>37</sup>

- Baggeren van de toegang tot de haven van Tema in Ghana door Boskalis. De projectomvang was €13,7 miljoen, waarvan €4,8 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 2000.<sup>38</sup>
- Leverantie van een baggervaartuig aan China door IHC Caland. De projectomvang was €4,8 miljoen, waarvan €1,7 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in (oktober) 2000. Dit is waarschijnlijk een van de drie kleinere baggervaartuigen die IHC Caland in China verkocht tijdens het staatsbezoek van koningin Beatrix. De vaartuigen worden gebruikt voor het uitbaggeren van de Yangtze rivier.<sup>39</sup>
- Leverantie van verschillende baggervaartuigen aan Bangladesh door IHC Caland. De projectomvang was €14,0 miljoen, waarvan €7,0 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in (juni) 2000.<sup>40</sup>
- Baggeren van de Gorai rivier in Bangladesh door Boskalis. De projectomvang was €9,6 miljoen, waarvan €4,8 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 2001.<sup>41</sup>
- Leverantie van een baggervaartuig aan de Sri Lanka Ports Authority door IHC Caland. De projectomvang was €11,2 miljoen, waarvan €2,8 miljoen afkomstig was van een Oret/Miliev-subsidie in 2001.  
In juli 2000 maakte de Europese Commissie bekend een onderzoek naar deze subsidie te starten. De Europese Commissie vond dat volgens de Europese subsidieregels voor deze opdracht een open aanbesteding had moeten plaatsvinden. In januari 2001 werd echter toch toestemming verleend voor de subsidieverstrekking.<sup>42</sup>
- Aanleg van de snelweg tussen Colombo en Katunayake in Sri Lanka door Keangnam (Zuid-Korea) en Boskalis (zie paragraaf ). De projectomvang is onbekend. Voor dit project is in 2002 een Oret/Miliev-subsidie verleend van €9,5 miljoen. Het project wordt grotendeels gefinancierd door de Asian Development Bank.<sup>43</sup>

<sup>1</sup> IHC Caland predicts a return to double digit profit growth - 20% increase in 2002 !, Persbericht IHC Caland NV, Schiedam, 28 januari 2002.

<sup>2</sup> IHC Caland sluit contract met Premier Petroleum Myanmar, Persbericht IHC Caland NV, Schiedam, 13 Juli 1998; Birma Gunt IHC Caland Grote Order, NRC Handelsblad, Rotterdam, 14 juli 1998; "IHC verlengt dictatuur Birma", De Volkskrant, Amsterdam, 15 juli 1998; Het ABP kruipt uit zijn schulp, Frits Baltesen, FEM/De Week, Amsterdam, 28 mei 1999; ABN AMRO withdraws from Birma and IHC Caland - Pressure on IHC Caland increases, Persbericht Birma Centrum Nederland, Amsterdam, 19 mei 2000; IHC Caland doet nog steeds zaken in Birma, Earth Alarm Nr. 77, Milieudéfensie, Amsterdam, Oktober 2001.

<sup>3</sup> Annual Report 2000, IHC Caland NV, Schiedam, Maart 2001.

<sup>4</sup> Annual Report 2000, IHC Caland NV, Schiedam, Maart 2001.

<sup>5</sup> Aandelenuitgifte IHC Caland, Persbericht IHC Caland NV, Schiedam, 27 Juni 1996.

<sup>6</sup> ABN AMRO withdraws from Birma and IHC Caland - Pressure on IHC Caland increases, Persbericht Birma Centrum Nederland, Amsterdam, 19 mei 2000; IHC Caland doet nog steeds zaken in Birma, Earth Alarm Nr. 77, Milieudéfensie, Amsterdam, Oktober 2001.



- 7 IHC Caland Relaunches offering of up to 2,447,013 shares, Persbericht IHC Caland NV, Schiedam, 4 oktober 2001; International offering of shares by IHC Caland succesfully completed, Persbericht IHC Caland NV, Schiedam, 4 oktober 2001.
- 8 Annual Report 2000, IHC Caland NV, Schiedam, Maart 2001; Website IHC Caland ([www.ihccaland.nl](http://www.ihccaland.nl)), Maart 2002; Website Autoriteit Financiële Markten ([www.autoriteit-fm.nl](http://www.autoriteit-fm.nl)), Maart 2002.
- 9 Website ABC voor handel en industrie ([www.abc-d.nl](http://www.abc-d.nl)), Maart 2002.
- 10 Annual Report 2000, IHC Caland NV, Schiedam, Maart 2001.
- 11 Loanware, Dealogic Ltd., Londen, April 2002.
- 12 Loanware, Dealogic Ltd., Londen, April 2002.
- 13 Loanware, Dealogic Ltd., Londen, April 2002.
- 14 Loanware, Dealogic Ltd., Londen, April 2002.
- 15 Loanware, Dealogic Ltd., Londen, April 2002.
- 16 Loanware, Dealogic Ltd., Londen, April 2002.
- 17 Website Ministerie van Buitenlandse Zaken ([www.bz.minbuza.nl](http://www.bz.minbuza.nl)), Maart 2002.
- 18 Website Ministerie van Buitenlandse Zaken ([www.bz.minbuza.nl](http://www.bz.minbuza.nl)), Maart 2002.
- 19 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999; Website Ministerie van Buitenlandse Zaken ([www.bz.minbuza.nl](http://www.bz.minbuza.nl)), Maart 2002.
- 20 De MOL zijn: Afghanistan, Angola, Bangladesh, Benin, Bhutan, Burkina Faso, Birma, Burundi, Cambodja, Centraal Afrikaanse Republiek, Comoren, Democratische Republiek Congo, Djibouti, Equatoriaal Guinea, Eritrea, Ethiopië, Gambia, Guinea, Guinee Bissau, Haïti, Jemen, Kaapverdische Eilanden, Kiribati, Laos, Lesotho, Liberia, Madagaskar, Malawi, Maldiven, Mali, Mauritanië, Mozambique, Nepal, Niger, Rwanda, Samoa, Sao Tome en Principe, Senegal, Sierra Leone, Solomon Eilanden, Soedan, Somalië, Togo, Tuvalu, Oeganda, Tanzania, Tsjaad, Vanuatu, en Zambia.
- 21 Website Ministerie van Buitenlandse Zaken ([www.bz.minbuza.nl](http://www.bz.minbuza.nl)), Maart 2002.
- 22 Fondsen voor private sectorinvesteringen in ontwikkelingslanden van Staat naar FMO (€540 mln), Persbericht Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, 14 februari 2002; Website FOM ([www.fmo.nl](http://www.fmo.nl)), maart 2002.
- 23 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999; Overzicht verleende Oret/Miliev-subsidies 1999-2001, Directie Duurzame Economische Ontwikkeling, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, Februari 2002.
- 24 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 25 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 26 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 27 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.

- 28 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 29 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 30 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 31 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999; Remediation of Lac Sud well underway, Dredging News Online, 13 August 1999; Website Van Oord ([www.voacz.com](http://www.voacz.com)), Bezocht in maart 2002.
- 32 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 33 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 34 Dredging International excavates Gorai riverbed, Dredging News Online, 16 July 1999; Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 35 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 36 Oret/Miliev Review 1994-1999 - IOB-Evaluations No. 283, Ministerie van Buitenlandse Zaken - Policy and Operations Department, Den Haag, November 1999.
- 37 Israelisch Leger Vernielt Haven Ballast Nedam, ANP, Het Financieele Dagblad, Amsterdam, 19 september 2001; Contract bouw Gaza haven wordt ontbonden, Persbericht Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, 4 december 2001; Overzicht verleende Oret/Miliev-subsidies 1999-2001, Directie Duurzame Economische Ontwikkeling, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, Februari 2002.
- 38 Overzicht verleende Oret/Miliev-subsidies 1999-2001, Directie Duurzame Economische Ontwikkeling, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, Februari 2002.
- 39 Baggerschepen Moeten Overstromingen Jangtze Tegengaan - IHC boekt kwart miljard aan Chinese opdrachten, Rob Sebes, De Telegraaf, 14 april 1999; Overzicht verleende Oret/Miliev-subsidies 1999-2001, Directie Duurzame Economische Ontwikkeling, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, Februari 2002.
- 40 Overzicht verleende Oret/Miliev-subsidies 1999-2001, Directie Duurzame Economische Ontwikkeling, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, Februari 2002.
- 41 Overzicht verleende Oret/Miliev-subsidies 1999-2001, Directie Duurzame Economische Ontwikkeling, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, Februari 2002.
- 42 Nog Eens Zeven Schepen Onder Vuur Brussel, Het Financieele Dagblad, Amsterdam, 10 juli 2000; Authorisation for State aid pursuant to Articles 87 and 88 of the EC Treaty - Cases where the Commission raises no objections (2001/C 149/03), Official Journal of the European Communities, Brussel 19 mei 2001; Overzicht verleende Oret/Miliev-subsidies 1999-2001, Directie Duurzame Economische Ontwikkeling, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, Februari 2002.
- 43 Brief aan Milieudefensie, Kenmerk DDE-001.mr/02, Marien Rutgers, Directie Duurzame Economische Ontwikkeling, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, 2 januari 2002.